

Var byggdes Svembs kyrka?

Sockenindelningen har inte alltid varit densamma i vårt land, som den är nu, och i Lysings rika kulturbygdpågår febrila forskningar att kartlägga hur bygden har sett ut och fungerat under gången tid.

En av dem som offrat mycket arbete på detta är ingenjör Harry Bergenblad, Huskvarna. Vidare har redaktör Hugo Brolin, som också är mycket välkänd för Östgöta-Bladets läsekrets utvecklat ett djupt engagemang i de här frågorna.

Nu mera är man helt övertygad om att der har funnits en kyrka i Sväm – eller som det hette fordom Svemb.

Det som nu återstår att lösa är var den låg och här presenterar vi en teori av redaktör Hugo Brolin.

Den som läste de bägge hembygdsböckerna som Ödeshögs kulturnämnd utgivit, känner till, att det har funnits en socken som hette Svemb (jag använder helst den stavningen, annars är det nu vanligare med Svem eller Sväm).

Professor Thorsten Andersson redogör i "Ödeshög genom seklerna" för vad man vet om den socknen.

Lars Ulfsson och Ingrid Anundsdotter gjorde 1318 en donation till "Ecclesie", Sveem, Svembskyrka, som de hyser särskild kärlek till.

Från ungefär samma tid är Ödeshögs socken tidigast betygad, skriver professor Andersson, varför det inte kan vara samma socken. De bägge socknarna fanns vid varandras sida.

Den 1 maj 1346 testamenterade emellertid kung Magnus och drottning Blanka bla "swaem i öthishögh sokn" vilket innebär att socknen Svemb då inte längre fanns. Den kan naturligtvis ha funnits ett eller annat hundratals år, utan att det finns spår i bevarade handlingar.

Säker uppfattning

Genom räkenskaper från Gustav Vasas tid kan man få en ganska säker uppfattning om vad Svembs socken en gång omfattade, framhåller professor Andersson.

Den fick namn av och måste ha haft kyrka i nuvarande Svemb men omfattade större delen av Lysings härads skogsbygd, omkring 35 gårdar eller byar i nuvarande Ödeshög, omkring 25 i nuvarande Stora Åby och några i Trehörna.

Svembs socken måste ha inrättats i och med den fortgående uppodlingen av skogsbygden.

Men var låg kyrkan?

Alla socknar bildades av dem som sökte sig till samma kyrka. Ofta låg kyrkorna mycket nära varandra. "Hästhölmens kyrka" låg endast bortåt 1 ½ kilometer från Västra Tollstads kyrka, och mycket längre kan det inte ha varit mellan Sväms och Ödeshögs kyrkor. Menar professor Andersson.

Ingenjör Harry Bergenblad, Huskvarna diskuterar i "Strövtåg i Lysingsbygden" var Svembs kyrka kan ha varit belägen. En tänkbar plats är mellan Bosgården och Västergården. Däremot tror författaren inte på tanken att kyrkan legat vid Svembs bro, eftersom där tidigare fanns ett gravfält. Inte heller Kolaberget i Svemb, en vacker höjd med fin utsikt, är tänkbart, eftersom där tidigare fanns en avrättningsplats.

I en efterskrift 1973 till den nämnda artikeln i "Strövtåg i Lysingsbygden", fogad till ett särtryck av samtliga artiklar av Bergenblads hand i den boken, har författaren gått ett steg längre i resonemanget. Han skriver;

Teorin har stärkts

Nya studier efter det min uppsats "Holaveden i nordväst" publicerades 1972, har ytterligare stärkt min teori om att Svembs lilla medeltida träkyrka måste ha legat "mitt i byn".

Bykartorna av år 1647 och 1726 utvisar en femsidig inhägnad åkerlycka med vägar runtomkring, centralt belägen mellan Bosgårdens gårdsplan och byns övriga gårdar.

Denna plats borde ha varit väl vald för en kyrka. Å sidan 12 (i särtrycket, sid 181 i boken) har jag tidigare berört platsen, men hade ej tillgång till lokala uppgifter. Nu har uppgifter framkommit om att man plogat upp enstaka stenhällar ur åkern tidigare.

Denna uppgift är väl värd uppmärksamhet för kommande forskning. Som tidigare nämnts bör eventuella gravar från tidig medeltid ligga under plogdjup, varför sådana lämningar (undantagandes lockstenar) ej kan framkomma med mindre än att man djupgräver.

Så långt ingenjör Bergenblad, den flitige forskaren i vår bygds minnen. Jag hoppas att han får tillfälle att fortsätta. Ingen är så hemmastadd som han i Svembs och Holavedens förflutna. För dagen får vi stanna vid teorin att det stod en medeltida kyrka vid Bosgården i Svemb. Dit tog sig allmogen från Holavedens skogar för att fira mässa. Klockorna ringde och tonerna mötte klockklängen från Ödeshögs kyrka.